

ij opmer-
dig zou zijn
on had om
omt uit het
et organisch
ls te weinig
borgtochte

lijk zijn, dat
uiver theolo-
Heeft men
voorstelling
een aan ons
igers van de
aken.
eest Christus
iad? Immers,
d Gods vor-
lie gezondigd
16.) Daarom
ke natuur

19 van onze
ze onvange-
teidelijk ver-
menselijke
Zonen Gods
ren in eenen

zijn dat voor
les aankomst
g leeren: te
ischelijke na-
wij allen die
ng, dat Chris-
l en dat de
ke mensche-

odoxie eener

d Apollinaris
Immers, bij
n zeer voor-
elijke natuur
ledigen, bren-
oren, die in
werd gefor-

igenlijke per-
ioddelijk; het
ezus Christus
ag bracht
atting er een
e en Christo-

en slotartikel

J. W.

12.

met iemands
i interesseert
rderen arbeid
ersoon geheel

met het werk
maakt

orie van ons
psius op den
zonder eenige
an te toonen,
geleerde meer
eten uit voor
tem opgelegde

aan Johannes
mama, provin-
en andermaal
le jonge Six-
de Latijnsche
student aan de
n. Tijdens de
ls Stadhouder
1585, op den
chlig ingewijd.
n.l. een god-
ndige, en één
n. Alleen zoo-
benoemd, die
vervat in den
le Nederl. Ge-
ool werd ook
a in de Ooster-
Al spoedig gaf
or deze talen.
Staten, dat
ie den 60-jari-
van zijn leer-
n maken, om
nnen innemen,

speciaal om in de Hebreeuwsche taal onderwijs te geven.

In het eerste academiejaar viel deze onderscheiding Amama reeds ten deel. Te dien einde nam Drusus, na het overlijden van zijn eenigen, veelbelovenden zoon, Amama bij zich aan huis. De kennis van dezen student wekte al spoedig de algemeene verbazing.

In het jaar 1614 begaf Amama zich naar Leiden, om Erpenis te hooren, en levens werkzaam te zijn aan de uitgave van Drusus' Annotationes in V. T. Daar van deze uitgave niets kwam, vertrok hij nog in December naar Londen, en verder naar Oxford, waar hij in 1615 door Prideaux en d'Orville in het college van Excester opgenomen, de Theologie beoefend, en het Hebreeuwsch heeft onderwezen, door de verklaring van het boek Prediker en grammaticale oefeningen. Terwijl hij zich daar reeds een jaar te midden van vele geleerden had opgehouden, gaf de tijding van den dood van Drusus hem gereede aanleiding om direct naar Friesland op reis te gaan. Vóór zijn aankomst waren hem al hindernissen in den weg gelegd.

Zijn leermeester Drusus n.l. stond in een niet al te goeden reuk bij den Senaat, omdat hij vriendschappelijk omging met Arminius en Uitenboogaard, hetgeen hem echter veel verdriet deed. Drusus was geen theoloog, zeide hij, maar taalgeleerde. Hij wilde den tekst vrij, naar eigen opvatting verklaren. Ook weigerde hij de ondertekening der Formulieren.

Toch is Drusus nog 31 jaren te Franeker Hoogleeraar geweest. Is het wonder, dat men zijn leerling, Amama, ook verdacht van een te vrijrinnige opvatting?

Zes dagen na het overlijden van Drusus waren den Ged. Staten reeds drie zuivere Calvinisten aanbevolen, n.l. Mulierius, Rogius en Mollius. Zonder onderzoek naar de gegrondheid van die verdenking, wilden de Gedeputeerden Amama echter niet voorbijgaan. In tegenwoordigheid van Curatoren moest hij zich derhalve aan een geloofs-onderzoek onderwerpen, waarbij Lubbertius en Bogerman zijn strenge examinatoren waren. Men bevond echter Amama zuiver in de leer, welker hoofdinhoud in den Heidelb. Catechismus en in de Nederl. Geloofsbelijdenis begrepen is en die naar Art. 8 der wetten, door een Franeker Hoogleeraar moest worden beleden.

Naar aanleiding van het rapport van Curatoren, Lubbertius en de bedienaren des Goddelijken Woords binnen Leeuwarden, werd hij in den namiddag van dien examendag (17 Mei 1616) bij eendrachtige stemmen tot opvolger van Drusus benoemd. Nochtans moest hij schriftelijk beloven, zijnerzijds zich bij het onderwijs aan die zuivere leer te zullen houden; vrede en eendracht aan de universiteit te willen bevorderen, en zich diensgevolge van alle Arminiaansche geschillen, en van alle hooge, onnoodige, en curieuse disputatiën te wachten.

Den 27 Augustus 1618 eindigde zijn proeftijd, en werd hij bevorderd tot gewoon Hoogleeraar. De curatoren rapporteerden gunstig. Zoo ving zijn arbeid aan. Heeft hij reden tot klachten gegeven? Integendeel. Hij heeft zich op voorbeeldige wijze van zijn taak gekweten. De beoefening der Bijbel-talen was destijds veel verwaarloosd. Hij toonde het nut daarvan aan. Hij stelde het gebrekkige in de bestaande en kerkelijk vastgestelde vertalingen, en den nadeeligen invloed daarvan in het licht. Tegen de Vulgata gordde hij zich aan.

Onder den titel: Bijbelsche Conferentie, Amsterdam 1623, vergeleek hij de Nederlandsche over-zetting naar Luther met den Hebreeuwschen tekst, en met andere vertalingen.

Aan de Nederlandsche vertaling van het O. T. door P. Hackius en het N. T. van Faulkelius (Amsterdam 1625, 2e druk 1630) voegde hij verbeteringen en aantekeningen toe.

Door zijn toedoen eischte de Friesche Synode van de candidaten, die zich kwamen aanmelden overlegging van de verklaring, afgegeven door de Hoogleeraren in de Hebreeuwsche en Grieksche talen, dat de examinandi den oorspronkelijken tekst konden lezen en verstaan, en dat tevens op het examen bij de classis daarvan de bewijzen moesten gegeven worden.

Ook beijverde hij zich met de hulp van Lubbertius en andere ambtgenooten, het spook der bandeloosheid onder de studenten te bestrijden. En met succes!

Merkwaardig is in dit verband hetgeen hij schreef in het jaar 1627 toen de zegepraal was behaald, aan Ged. Staten: „Deze laatste Reformatie, welke niet zonder levensgevaar is doorgevoerd, is door God den Heere zoo zeer gezegend, dat hij den Heere daar niet genoeg voor danken kon." Het goddeloos bedrijf werd zelfs gevonden onder hen, die zich tot den Heiligen dienst voorbereiden. Ook arbeidde hij met succes aan de eendracht onder de Hoogleeraren.

Zoozeer werd zijn onderwijs gewaardeerd, dat zelfs Duitschers, Engelschen, Zweden en Denen aan zijn voeten zaten. De gewestelijke en kerkelijke overheden toonden zijn streven te waardeeren. Aan hem is het mede te danken, dat steeds goed onderlegde theologen de Friesche gemeenten toevloeden, met het resultaat, dat zij door zelf-

standige Bijbelstudie predikten, en niet, gelijk toen algemeen in zwang was, jaar in jaar uit, Pastillen opdreunden.

Heeft Amama zich alzoo voor de kerk van Christus verdienstelijk gemaakt, wat was anderzijds de houding van de kerk? Het schijnt, dat de verdenking op hem bleef rusten van niet vrij te zijn van Arminiaansche gevoelens. Waarom? Op welke gronden? Het kan alleen teruggebracht worden tot het feit, dat hij een leerling van Drusus was. Overigens is er niets, wat eenige aanleiding kan geven tot deze verdenking, waar nog bijkomt, dat Drusus zelf geen Arminiaan was, doch met eenigen hunner vriendschappelijk omging. Dit heeft Amama niet gedaan. Integendeel heeft hij steeds alles vermeden, wat maar eenigszins voel gaf aan klachten.

Toch is hem een tweede teleurstelling niet bespaard. Toen de Synode van 1618-19 benoemingen deed in verband met de ter hand te nemen bijbelvertaling, is hij gepasseerd. Men vertrouwde hem niet. Hoe nu? Had hij niet zonder enig bezwaar de Formulieren ondertekend? Had hij niet steeds blij gegeven van groote belangstelling voor de toekomstige leeraren der kerk? Hoe heeft hij niet gelijverd voor rust en orde op de Hoogeschool; en wat alles aldoet: er was geen enkele klacht, maar enkel waardeering en achting was zijn deel. Daar komt nog iets bij. In zijn Bijbelsche conferentie, zooeven genoemd, wees hij op het groote belang der nieuwe bijbelvertaling, en zag zelfs met belangstelling dit werk tegemoet. Eigenbaat was hem geheel vreemd. Hij gaf juist blij van groote bescheidenheid. Nooit heeft hij zich op den voorgrond geplaatst. Dit blijkt wel heel sterk uit het feit, dat hij in 1625 schreef, het besluit der Synode zoo hoog te waardeeren, dat hij met schroom op veler verzoek ingegaan was tot voorziening in den bestaanden nood inzake de toen gebruikte bijbels, een bijbeluitgave ter hand te nemen. Gelijk men weet, liggen tusschen het besluit der Synode en het verschijnen van den eersten Statenbijbel 18 jaren. Dit werk dus, zeer toevende, gaf velen aanleiding bij Amama er op aan te dringen een nieuwe uitgave ter hand te nemen. Hoe heeft hij zich hiervan gekweten? Op voorbeeldige wijze! Nu blijkt echter weer zijn groote bescheidenheid. Geen nieuwe vertaling zal het zijn om het werk der overzetters niet te hinderen. Zelf zegt hij er dit van: „Ik ben verscheidene malen aangezoekt om de Annotatiën der Italiaansche overzetters, n.l. van den hooggeleerden Deodati, in het Nederlandsch over te zetten, en dezelve met onze gemeene Nederlandsche overzettingen uit te geven", enz.

Hij sloot zich aan bij den bestaanden tekst, alleen met dit verschil, dat hij steeds den Hebreeuwschen tekst raadpleegt. Tevens heeft hij de Annotatiën van de nieuwe Geneefsehe en nieuwe Engelsche steeds geciteerd tot bevestiging van die overzettingen welke op den kant gesteld zijn. Vandaar, dat de kant een schat van verklaringen bevat, die den lezer inleidt in de goudmijn der Heilige Schrift. Het N. T. in deze uitgave is door H. Faulkelius bewerkt, en door Amama herzien en verbeterd. Faulkelius heeft zich bij de Annotatiën gehouden aan den tekst van Piscatori en Amandus Poianus. Faulkelius had reeds in 1617 dit werk gereed, terwijl Amama in 1625 het O. T. gereed had. De uitgave had plaats in 1632 bij Antoni Jacobs, boekdrukker te Amsterdam.

Zoo verscheen dus deze bijbeluitgave als een schoon monument van eenheid en van trouw aan de zaak van de kerk des Heeren. Aan het einde van zijn voorwoord herhaalt Amama nog eens den wensch, dat spoedig het lang verbeide werk der Statenvertalers mag verschijnen, waarop hij den zegen des Heeren afbidt. Nu moet ge letten op de samenstemming tusschen Amama en Faulkelius. Kunt ge den Middelburgschen predikant a denken in gezelschap van iemand die Arminiaansche gevoelens of sympathieën heeft? Immers neen! Is er beter bewijs denkbaar van de betrouwbaarheid van Amama?

Als ge de kantteekeningen bestudeert, blijkt niet alleen het onvoorwaardelijk buigen voor de autoriteit der H. Schrift, maar ook, dat hij de Reformatie beginselen omhelst. Dan waarborgt een getrouwe weergave van den grondtekst zijn buitengewone kennis der grondtalen.

Hij heeft dus de verdenking, die op hem rustte van de zijde der vertegenwoordigers der kerk beantwoord met de kerk des Heeren te dienen. Eerstens, door aan haar goed onderlegde predikanten af te leveren, en tweedens, door haar de Heilige Schrift te geven zooals in die dagen niet beter kon worden gedaan. Jammer echter is het dat hij zelf de verschijning niet heeft mogen beleven. Reeds op 36-jarigen leeftijd is hij weggenomen. In het jaar 1629 stierf hij, door velen betreurd. In het jaar 1625 was Faulkelius reeds heengegaan.

Wij, die zoovele eeuwen na deze mannen leven, moeten toch wel eerbied hebben voor zulk een onderneming. Als men hun werk vergelijkt met het werk der Statenvertalers, welk werk met zooveel moeite gepaard ging, en zooveel tijd vorderde, blijkt wel de groote arbeidskracht van deze twee mannen. Alleen, en dit is van veel belang, hun werk is niet kerkelijk geautoriseerd. Is het daar-

om minder in zichzelf? Om de vrees hiervoor weg te nemen zou ik een bloemlezing kunnen geven van verschillende bijbelplaatsen, waaruit blijkt, dat de bedoeling der schrijvers van de Heilige Schrift duidelijker wordt weergegeven dan in de Staten-overzetting. Maar voornamelijk de kant bevat een schat van kennis. Toen in 1637 de eerste Staten-vertaling verscheen, moest deze worden vernietigd vanwege de vele drukfouten. Men was dus in dien tijd aangewezen op de Bijbels, die er waren. De Bijbel van Amama-Faulkelius voorzag dus in een lang bestaande behoefte. Vooral de predikanten, en allen die er op aangedrongen hadden, zullen ervan geprofitteerd hebben.

Toen echter de Statenvertaling geregeld van de drukpers kwam, moest deze worden gebruikt. De Staten-Generaal hadden gelast, en de Synode had deze uitgave met haar autoriteit gedekt; het spreekt dus vanzelf, dat op de kansels en in de scholen, ja zelfs in de huizen de Statenbijbel moest worden gebruikt. Zoo was dus de officiële loopbaan van den anderen Bijbel, die de Liesveldt en Deux-Aes verving, beëindigd.

Deze levensschets van Sixtinus Amama heeft echter ten doel, de verdenking die nog steeds op hem rust, weg te nemen. De bestudeering van zijn leven, en een onbevangen blik in zijn streven ten aanzien van de kerk des Heeren, geven gereede hoop, dat dit moge zijn gelukt. Eigenaardig is dan ook de omstandigheid dat men, na de eerste proef bij zijn benoeming tot Hoogleeraar, niet ten tweeden male deze proef herhaalde. Alles bleef vaag en onbestemd iets positiefs is nooit gezegd geworden.

Als Amama van zijn kant eerherstel had geëischt zou de zaak anders gelopen zijn. Het was echter in die dagen niets vreemd, verdacht te worden. Hij heeft echter, zooals we hebben gezien, de verdenking beantwoord met een onbaatzuchtige houding die eerbied afdwingt. En het is aan ons, kinderen van dezen tijd, die deze dingen onbevangen kunnen bezien, hem eerherstel te geven, en te getuigen dat hij onverdiend is beticht. Moge dit artikel daartoe hebben medegewerkt; dan is mijn wensch vervuld, en aan het recht voldaan.

H. A. VERDUIN.

OPVOEDING EN ONDERWIS

Hoe dan verder?

Er is gevraagd, hoe het dan verder moet, wanneer de regeering de steunende hand van het onderwijs meer en meer terug moet trekken. Wel, ik zou zeggen, dan komen we meer in de richting, die onder ons altijd als de goede heeft gegolden: dan komen we tot een rechtstreeksche verzorging van de school door de belanghebbende ouders. Daar zijn we al wat aan ontwend. En daarom begonnen sommigen het al natuurlijk te vinden, dat de regeering onze scholen zou gaan opheffen, wanneer een en ander te duur wordt. Tegen die gedachte moeten we ons met hand en tand verzetten. En ook de regeering zelf is van oordeel, dat de scholen en de scholenbonden hier moeten optreden. Lukt het niet, om langs die vrijwillige weg tot een aanmerkelijke bezuiniging te komen, dan moet de regeering tot andere maatregelen overgaan in de vorm van vermindering van subsidie. We krijgen dan, zoo is er al gezegd, de 48-schaal. Voor elke 48 kinderen wordt een onderwijzer gegeven. Dat raakt voor menige school het levensbelang. Dan kan er plaats komen voor het particulier initiatief. Zooals ook nu reeds gedaan wordt door verschillende schoolbesturen, die een kweekeling met akte aanstellen boven het wettelijk getal onderwijzers, zal dat dan op ruimer schaal moeten gebeuren.

Gaat dan de bijzondere school niet te sterk concurreeren met de openbare? Wel neen, ook bij de overheidsschool kunnen de ouders gaan zorgen voor die boventallige krachten, waar dat noodig is. Ieder kan weer eens toonen, wat goed onderwijs hem waard is. Als de gedachte maar veld wint, dat de overheid belang heeft bij een onderwijs, dat niet beneden een bepaald peil daalt, en dat verder, waar men meer wil hebben, de ouders optreden. Dan komen we tot gezonde toestanden. De nood der tijden kan dan op dit terrein iets goeds uitwerken. Als we maar goed vasthouden, dat niet de overheid onze scholen kan opheffen. Dan is de vrijheid verloren. Het handhaven van onze zelfstandigheid moet ons offers waard zijn. Zoo is het toch ook in het verleden geweest!

En wij loopen wel eenigszins gevaar, dat de juiste beteekenis van de overheidszorg in zake onderwijs onder ons uit 'loog verloren wordt. In een tijd, waarin de overheid zoo veel moet doen, loopen we daarvoor groot gevaar. In de bewaring van geestelijke goederen moeten we dan dubbel voorzichtig zijn.

Als een ander symptoom wijs ik nog eens op

het opheffen van bijzondere Kweekscholen, waarvan in het voorstel-Marchant gesproken wordt. Er zijn niet te veel Kweekscholen voor onze scholen met den Bijbel. Moet de overheid ook daar bezuinigen, welnu, dat kan ze vinden in de vermindering van de subsidie, zooals ze dat bereids ook doet. En voorts zijn de Kweekscholen een belang van de scholen en van de scholenbonden. Wanneer een Kweekschool niet voldoende gesteund kan worden, welnu, dan komen de scholen te hulp, waaruit de Kweekschool opkomt en waarvoor ze werkt. Daarom is het ook een gezonde gedachte, dat Schoolbesturen contribueeren voor de Kweekscholen en dat leven van zoo'n school meemaken. Er is op dit terrein veel verachtering, maar ook hier moeten de oogen opengaan voor het gevaar, dat ons met ons Christelijk onderwijs dreigt. We hebben nu een overheid, die van goeden wille is, maar onmachtig wordt. Laten we wat schreef trek, nu recht zetten. We kunnen ook een overheid krijgen, die ons niet welgezind is. En dan moeten we paraat zijn.

Gr.

G. MEIMA.

Over de preek van Prof. Haitjema.

Volgens belofte geef ik thans¹⁾ hier door, wat Ds C. Veenhof schreef over de tekstkeuze, die Prof. Haitjema gedaan heeft voor zijn bekende preek in Ulrum, ter herdenking van de Afscheiding. Ds Veenhof schreef in „Ons Kerkblad“:

Volgens enkele krantenverslagen, die alle gelijkluidend waren, was de tekst Num. 14: 11a, 12b, 20 en 21.

Die verzen 20 en 21 luiden in de Statenvertaling aldus: En de HEERE zeide: ik heb hun vergeven naar uw woord. Doch zekerlijk, zoo waarachtig als ik level zoo zal de gansche aarde met de heerlijkheid des HEEREN vervuld worden.

Als we deze verzen zóó lezen, dan is er 'n climax, 'n stijging in. De HEERE belooft eerst het behoud van het volk, maar daarna, daarboven uit zelfs, het vervuld worden van de aarde met de heerlijkheid des HEEREN. Dat laatste belooft de HEERE zelf met een plechtigen eed.

Nu staat het evenwel met deze verzen heel anders. Ze zijn in onze Statenvertaling verkeerd vertaald!

Volgens de Statenvertaling is de inhoud van den eed, dat wat bezworen wordt: het vol worden van de aarde met de heerlijkheid des HEEREN. En de HEERE zweert dan bij de waarachtigheid van zijn leuen.

In het hebreuwsch staat dit er niet.

Geef hier de vertaling uit den zuid-afrikaanschen Bijbel: Toe sê die HERE: Ek vergewe, volgens jou woord.

Maar sowaar as Ek leef en die hele aarde van die HERE se heerlijkheid vol sal word — al die manne wat my heerlijkheid en my tekens gesien het... en na my stem niet geluister het nie, hulle sal die land nie sien...

In Dergelijke vertaling kan men in allerlei bijbelvertalingen en verklaringen vinden. Deze vertaling is geheel naar het oorspronkelijke.

Wat dus bezworen wordt is niet het vervuld worden der aarde met 's HEEREN heerlijkheid, maar de uitroeping van alle volwaaen Israëlieten! Dat is heel wat anders. En de HEERE bezweert dat bij zijn leuen en het zekere vol worden van de aarde met de heerlijkheid van Jahwe.

Dit geeft een geheel andere kijk op het verhaal — we komen daar nog op terug. Niet die vergoing uit vers 20 heeft het volle accent in deze historie, maar het oordeel, dat door Jehova met eede bevestigd wordt.

Hoe Prof. H. dien eed kon doorknippen is 'n raadsel. Zag hij den hebreuwschen text niet na? En geen enkele commentaar? „Tekst en Uitleg“ van Dr. Edelkoot geeft ook deze weergave van den eed. Zelfs zóó, dat de tekst nog minder „bruikbaar“ wordt voor Prof. Haitjema's doel. We lezen daar immers dit: desniettemin, zoo waar als ik leef en heel de aarde van de heerlijkheid van Jahwe vol is (dus niet eens: vol zal worden!) al die mannen... zullen voorzeker dat land niet zien...

Dat de tekstkeus voor zoo'n ontzaglijk fel veroordeelende preek van zoo weinig ernst en eerbied voor de Schrift getuigt, verzwakt de kracht van het vonnis natuurlijk van te voren reeds buitengewoon.

Ds Veenhof schreef in hetzelfde blad nog enkele artikelen over die preek. Het zal moeilijk zijn, diens bedenkingen te weerleggen.

K. S.

1) Deze copie bleef verleden week ongeplaatst.

Het Congres.

Dr J. van Lonkhuyzen schrijft in „Geref. Kerkbode Schouwen-Duiveland“:

Het „Congres van Gereformeerden“ werd gehouden. We wenschen een paar aanteekeningen te maken en daarmee te besluiten. Tenminste voor de Kerkbode.

1. Een der leiders sprak in het slotwoord van den zegen op het Congres ontvangen. Dat kan. Er ligt een zegen in als men met broeders van andere natie of van anderen kring hartelijk mag samenspreken. Dan ervaren we „den zegen der eenheid bij de pijn der verscheurdheid“. Het was de ervaring van dien zegen, die mij de stem voor zulke vergaderingen deed opheffen. Maar, zoo vragen we, waarom dien zegen onthouden aan drie-vierden van het Gereformeerde volk hier? Door op geen manier ook maar een poging te doen de bezwaren van dat deel

te verstaan, laat staan weg te nemen. Wat o. zoo gemakkelijk had gekund. Indien men maar niet in hooghartigheid en hardnekkigheid de ooren voor de stem van die critiek had toegestopt.

Bij de eenheid naar buiten krijgt men nu een kloof van binnen onder eigen volk. De V.U. nam hierin een leidende positie aan. Ze drijft op het geloof en de liefde van dat eenvoudige volk. Heel de actie kan haar geen voordeel brengen, wel groote schade.

2. Een van de eerste eischen van het Calvinisme is waarheid en eerlijkheid. Waarom dien eisch dan niet beoefend? En telkens oneerlijk spel gespeeld? Eerst met het innemen van het H.V. in den Geref. Calv. Bond, dan met die onderteekeningformule voor dien Bond, vervolgens door de voorstelling, dat het Congres niet uitging van den „Calvinisten Bond“, wat materieel vierkant in strijd is met de waarheid (zie de statuten en de notulen van den Calvinisten Bond, de notulen van de Sept-vergadering 1933), nu weer door het karakter van het Congres te veranderen, in zijn voorstelling van het Congres voor ons volk, waartoe men geen recht had. Prof. Grosheide, zoo ingelicht zijnde, zegt: „Dit Congres is niets anders en wil niet anders zijn dan enkele dagen samen praten op den grondslag der Gereformeerde Belijdenisschriften“. Maar de Professoren Rutgers en Hepp weten beter. En ook Prof. Grosheide kon beter weten. Die weten of konden weten, dat het is een Congres van Gereformeerden, om hen in een band te verenigen. En al nauwer tot elkaar te brengen. Zie de Statuten van den „Calvinisten Bond“. En dat dit het karakter van het Congres was en niet maar dat ieder daar op grond van de Belijdenis kon komen praten kan ik ook nog van elders bewijzen. Hier liggen twee brieven voor mij van het bestuur van de Sov. Grace Union van 6 Oct. en van 16 Oct. j.l., dus van vlak voor het Congres. In de eene staat, dat zij het geheel met mij eens zijn, dat de Federatie (waartoe ook de Congressen behooren) „only real Calvinist“, „alleen echte Gereformeerden“ zal omvatten. De andere, dat „allen, die dwalende gevoelens over Gods Woord hebben van het Congres uitgesloten behooren te zijn“. Duidelijker kan het al niet! En nog een bewijs, als dit niet de bedoeling geweest ware, maar alleen een samenkomen van wie wil om te praten op grond van de Belijdenisschriften waartoe dan het debat en de oneenigheid op de vergadering in het Kuyper-huis van September 1933? Toen dacht en sprak niemand over zulk een opvatting van het Congres, dat door den Calvinisten Bond saamgeroepen zou worden. Dan was die oneenigheid niet noodig geweest. Waarom dat telkens wegduiken als men voor de consequentie van zijn standpunt gesteld wordt? Waartoe dat verschieten van kleur om niet gevangen te worden? Is dat eerlijk? Antwoord eens, want ik heb dat al meermalen gezegd, dat deze heele zaak door oneerlijkheid voor ons Gereformeerde volk grondig bedorven is. Het had zoo schoon kunnen zijn. Maar en die hooghartigheid en die oneerlijkheid hebben het geheel bedorven. En dat is mij in heel de zaak al mee het ergste. Waar blijft zoo het vertrouwen? Juist jegens hen, die het zoo noodig hebben, en jegens dat wat het zoo noodig heeft.

3. En waarom soortgelijke oneerlijkheid ook betoond jegens Prof. Haitjema? Eerst noodigt men dien man als Gereformeerde uit, biedt hem zelfs een vooraanstaande plaats aan, en dan, eenmaal binnen zijnde, geeft men hem een pak slaag over zijn ongereformeerdeheid! Het is fraai! Men wist toch wie hij was. Hij viel heeltemal niet buiten zijn lijn. Is dat eerlijk? Zwijgen was ook oneerlijk geweest. En daaruit ziet men weer tot welke onmogelijkheden een verkeerd standpunt, tot allen prijs volgehouden, brengt. Men begon oneerlijk en moest eindigen oneerlijk.

En moeten we nu Gereformeerde Congressen houden om Gods Woord te laten uithollen? Om de Gereformeerden (onszelden) „verfijnde Remonstranten“ te laten noemen? Om ons bedektelijk maar toch heel duidelijk als separatisten en sectaristen tot de Herv. Kerk terug te laten roepen? En ons te laten bestraffen over ons vasthouden aan de Belijdenis?

4. De Amerikaansche vertegenwoordiger op 't Congres. Ik heb een Professor Wesselius in Amerika gekend, althans van hooren zeggen, die was professor aan een modern college en zelf ook zoo goed als modern. Iemand, voor wien de herinnering aan het Calvinisme niet meer was dan een historische herinnering aan de Hugenoten. Was dat deze? Het verslag van zijn speech doet het vermoeden.

Moet die man, die nauwelijks of heel niet weet wat Calvinisme is, de Amerikaansche Calvinisten vertegenwoordigen? Dr Beets geef eens inlichtingen. Daar ging op denzelfden morgen, dat het Congres begon een Amerikaansch Calvinist van zuivere kleur op de boot naar Amerika. Die had de vonk naar Amerika kunnen overbrengen. Had dien man bij den zoom van zijn kleed gegrepen en gezegd: Blijf bij ons, en wat zij zult ten koste leggen, zullen wij u wedergeven. Maar ik denk, dat hij U geantwoord zou hebben: Ik kan geen congressist met u zijn, tenzij zij eerst rechte paden maakt voor uw voet. En terecht zoo.

En laat ons nu ophouden elkaar met een kluitje in het riet te sturen of te willen om den tuin leiden, maar eens saam komen en het uitpraten en moge het zijn dan om vergeving bidden, dat we het Gereformeerde volk den zegen van wat zoo schoon had kunnen zijn geweest, onthouden hebben, en dat we verkoeling gebracht hebben.

Laat ons saam komen en zoo bidden en de breuk trachten te helen. Opdat ons niet wat ergers overkome.

Over de pluriformiteit.

Nu de kwestie der pluriformiteit weer op de rol komt, lijkt het me wenschelijk, nog eens de aandacht te vragen voor enkele artikelen, die Prof. Dr S. Greijdanus in 1917 over deze zaak geschreven heeft in „Friesch Kerkblad“. Dat heeft het voordeel, dat iemand gehoord wordt, wiens woord altijd het stempel draagt van nauwgezette wetenschappelijke toetsing, die deze artikelen schreef in een ander verband dan waarin wij thans door de uit-

gebrachte beschuldiging van epigonisme zijn gedrongen, en dat men zich er door kan laten herinneren, hoe gewichtig de kwestie is uit het oogpunt van de gereformeerde belijdenis. We zullen n.l. Dr Buizer, wiens grammen van 1917 bekend is geworden, door Prof. Greijdanus zien beantwoorden. Prof. Greijdanus was in 1917 nog predikant en schreef als redacteur van „Friesch Kerkblad“.

In het nummer van 29 Juni 1917 (11e jaargang, no. 35) lezen we onder het opschrift „Pluriformiteit der Kerk“:

In de latere jaren is de spreekwijze opgekomen van de „pluriformiteit der kerk“, die letterlijk beteekent: veelvormigheid der kerk; en waarmede aangeduid wordt, dat de kerk des Heeren zich in onderscheiden vorm openbaren kan, en nochtans kerk des Heeren blijven. Zoo vertoont b.v. de Lutherse kerk in opvatting der waarheid en in ordening of handelwijze een ander karakter dan de Gereformeerde, en heeft ook de Anglikaansche kerk een andere inrichting dan de Gereformeerde kerk in ons land, zonder dat ook onze vaders aan deze beide het waarlijk zijn van kerk des Heeren betwist hebben, hoewel zij hare afwijking in leer of inrichting veroordeelden.

Onze Belijdenis gebruikt de zegswijze van pluriformiteit der kerk niet, maar spreekt in Art. 29 van ware en valsche kerk. En dientengevolge ontstond ook wel dispuut over de rechtmatigheid der nieuwe spreekmanier. Thans worde hier gehandeld alleen over het verband, waarin het denkbeeld van de pluriformiteit der kerk staan kan tot dat van ware en valsche kerk. En dan zij er op gewezen, dat het eerste een element mist, hetwelk karakteristiek (kenmerkend) is voor het andere, zoodat de uitdrukking „pluriformiteit der kerk“ nimmer in de plaats komen kan van die der „ware en valsche kerk“; de laatste kan niet door de eerste vervangen worden. Pluriformiteit (veelvormigheid) toch spreekt alleen van den vorm, en laat het wezen buiten bespreking; terwijl het bij de tegenstelling van waar en valsch juist gaat over het wezen, en er van den vorm geen gewag gemaakt wordt. Tengevolge daarvan blijft bij den term pluriformiteit buiten beschouwing de vraag naar verkeerdheid, d.i. naar het al of niet beantwoorden aan een geldenden maatstaf. Zelfs sluit de spreekwijze van pluriformiteit, op zichzelf het denken aan, of vragen naar, een norm (te gelden maatstaf) uit, zoodat van een behooren daarbij geen sprake kan zijn. Immers heeft b.v. de eene bloem een gansch anderen vorm dan een andere; denk maar aan een roos, en aan een lelie, en aan een chrysanthemum. Hoe verschillend zijn ook wel de vormen van één zelfde bloemsoort. Maar wie zou nu beweren, dat de eene bloemvorm aan den anderen behoort gelijk te zijn? Waarom zou een irisbloem in vorm moeten overeenkomen met een primula? Bouwt iemand een huis, waarom zou dan zijn huis niet een anderen vorm mogen hebben dan dat van zijn buurman? Juist door verscheidenheid van vormen ontstaat bekoorlijkheid. Een straat toch, welke huizen alle precies gelijke gevels hebben, kan een doodschijn indruk maken. En door verschil van bloemvorm is daar te meer schoonheid.

Het woord pluriformiteit wekt alzoo niet het denkbeeld van een maatstaf, waaraan gemeten behoort te worden;

het sluit integendeel juist zoodanig denkbeeld als ongerijmd uit;

en het doet als vanzelf de voorstelling opkomen, dat die veelheid van vormen iets goeds is, iets heerlijks, hetwelk niet afgekeurd moet worden, maar toejuiching verdient, waarover men niet te treuren heeft, doch waarvoor men veelere danken moet.

Daarentegen is met de tegenstelling van waar en valsch juist het beoordeelen naar een maatstaf gegeven. Die tegenstelling eischt een maatstaf; en wel een zoodanigen maatstaf, die autoriteit heeft, gezag, welken men niet maar aanlegt, doch die aangelegd moet worden, en naar welken goed-gekeurd of afgekeurd wordt, aan welken iets behoort te beantwoorden, zoodat het veroordeelen-waardig, schuldig, verwerpelijk is, wanneer het daarmee niet in overeenstemming is. Er moet, behoort toch waarheid te zijn. Valschheid is geen variatie (wijziging) van een toch ook zoo nog goed blijvende zaak, maar zij is een verkeerdheid.

Dit een en ander nu in verband brengende met de kerk, krijgen we, dat aan de kwestie over het goed recht, om van pluriformiteit der kerk te spreken, moet voorafgaan de beslissing tusschen ware of valsche kerk. Omdat eerst bij de ware kerk de vraag beantwoord zal kunnen worden, of zij zich in verscheiden vormen openbaren kan wat leer en inrichting betreft, en dan toch steeds blijven beantwoorden aan den eisch van Gods Woord inzake leer en inrichting.

Indien men daarom de leer van de pluriformiteit der kerk in de plaats zou willen stellen van die der ware en valsche kerk, zou men inderdaad in strijd komen met Art. 29 onzer Belijdenis. Dan zou men loochenen, dat er op het gebied der kerk als kerk sprake zou kunnen zijn van waar en valsch; loochenen dus ook, dat de Heilige Schrift een maatstaf voor de bestaans- of openbaringswijze der kerk zou aangeven. En daarmee ware uitgesproken, dat het er wezenlijk niet op aankwam, tot welke kerk men zou behooren. Al naar le individuele of persoonlijke smaak was, zou men zich dan of bij de eene, of bij de andere kerk mogen voegen. Van zonde in het verbreken van het verband met een kerk, om zich tot een andere te begeven, zou dan niet gesproken kunnen worden, evenmin als er dan op zichzelf zonde kon zijn in het behooren of blijven behooren tot deze of die kerk. Van door Gods Woord geëischte breuke met een kerk zou dan ook nimmer sprake kunnen vallen. Schuld en tucht betreffende gemeenschap of breuke met een kerk, ware dan principieel ondenkbaar. Heel de kwes-

de van br
Gods W
vorming",
oordeeld.

De leer
zij geste
ware of
van het m
wijze der
tieve (beho
Het behoort
een adiaphi
loet), wam
lijk believ
isch der E
Alzoo k
iet verva
e plurif
an beho
ij de wa
erst de
erke
n ans
als wa
n of v
emen
arentag
oet wor
veeft van
in el
van het l
Daarne
hoe groot
aan elem
kunnen z
Heilige S
als kerk
te hooge
Hieromtr
zame aan

Tot zoove
Volgende
de heurt.

De l
Evenals
Radio-Vere
gineele op
van het b
practische
bureaux, e
De achterz
dat op een
gegeven e
uit het Hel
der patriar
bijgevoegd
eigen land
Prof. Dr.
tekst in tv
loofs, Jaco
onderschri
wit-gedeelt
gina's zijn
mooi gekle
Zoo blijft
een rijk-g
dat men z
aangebrac
stevig cart
de waarde
Het ghe
ten zeers

De V r
33 x 21
voorzide i
Universite
lijk geteek
Rutgers, F
het Natuu
tuut, het
blad gewij
Colijn. An
verschiller
van den z
De prijs
financien
met f 0.10
en aan he

Chrli
jaar 19
Hoboken,
Mej. G. M
dat de or
geteekend
zoud en v
Oosterpar
Voort
athaka
Knap. H
doodslage
poorten v
vluchten
mieboek i
blz.) door
Kok te K
Eindell
J. B. v.
recht-bru